

CRÒNICA DE LES JORNADES D'ENSENYAMENT PÚBLIC

“Treballam el present, construïm el futur”

Joan Lladonet i Escales,
coordinador de Pissarra

Durant els dies 20, 21 i 22 d'abril de 2010, es varen celebrar aquestes Jornades d'ensenyament públic *Treballam el present, construïm el futur* a l'Aula Magna del Guillem Cifre de Colonya de la Universitat de les Illes Balears amb la participació d'un centenar de persones inscrites, i una mitjana d'uns 60 a 70 assistents a cada sessió. Aquestes Jornades varen ser organitzades per l'STEI-i, amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears i l'Escola de Formació en Mitjans Didàctics, i coordinades per la Sra. Maria Antònia Font, secretària d'Ensenyament Públic de l'STEI-i.

Aquí teniu el programa que es va dur a terme durant les jornades:

OBJECTIUS *Promoure la implicació del professorat en la millora del servei públic d'educació*
Obrir línies de diàleg i reflexió sobre la millora de l'ensenyament públic

STEI-i
INTER-SINDICAL

DIMARTS, 20	DIMECRES, 21	DIJOUS, 22
17.00h Recepció de participants.	17.30h Pacte per l'educació i l'leis Catalana d'Educació (LCE)	17.30h La necessitat d'un nou model econòmic i social.
17.15h Presentació. Gabriel Caldentey, Secretari general de l'STEI-i.	Rosa Carvadell, USTEC STES, Catalunya.	Josep Manel Busqueta, Membre del Seminari d'Economia Crítica-Tàrragona.
Benvinguda als participants. Dolors Forteza, Degana de la Facultat d'Educació.	18.00h Descans.	18.30h Descans i conft. teatral.
17.30h Educació emocional. Immaculada Sumeda, Professora de la UIB.	18.30h Parlem de competències bàsiques en educació. Nere Alzina, Professora de la UIB, Menorca.	19.00h El professorat motor de l'educació. Presentació d'experiències:
18.30h Descans. Cafè per la llengua. Obra Cultural Balear.	20.00h Iniciatives del professorat:	• Mobilitat sostenible
19.00h Convivència i autoritat del professorat. Rosabel Rodríguez, Professora de la UIB.	• Inicis de l'escola en català	• Música, pla pilot del CP San Serni
20.00h La convivència als centres. Presentació d'experiències:	• El paper de l'escola d'estiu i les escoles mallorquines	• Teatre als centres
• CP Ariany	• L'escola en català, avui	
• CP Melior Roselló	• Plataforma per la llengua	
• IES Mossèn Alcover		
• IES Pau Casesnoves		
• IES S'Arenal		

Destinatari: Personal docent de totes les àrees i nivells educatius, estudiants i persones interessades en el tema.

Termini d'inscripció: Del 29 de març al 19 d'abril.

INSCRIPCIÓ: <http://www.steiformacio.com/>, a l'apartat personal docent (presencial) o al telèfon 971910060

En el proper número de Pissarra podreu trobar una extensa crònica del desenvolupament de les ponències i taules rodones, que suposen una aportació interessantíssima per a la millora de l'ensenyament. □

El plurilingüisme: un camp que s'obre camí

Virgínia Rosselló Lozano,
Universitat de les Illes Balears

L'actual Llei orgànica d'educació (en endavant LOE) ens ofereix una ocasió idònia per reflexionar sobre la importància creixent de les llengües i la seva presència en augment a les nostres aules. La possibilitat d'introduir una segona llengua estrangera a l'etapa de primària fa avançar el sistema educatiu espanyol cap al nivell dels seus homòlegs europeus quant a l'ensenyament de llengües. Però, quantes llengües és necessari aprendre? Per què és tan important fer-ho? Què en diuen els organismes i les institucions oficials? Què fan els nostres veïnats europeus? És el plurilingüisme la solució a l'aprenentatge de tantes llengües?

En aquest article s'intentarà donar resposta a aquestes preguntes a través de la revisió dels següents punts:

1. El que promou el Consell d'Europa a través dels seus documents de referència.
2. El que fan els països de la Unió Europea en relació amb l'ensenyament i aprenentatge de llengües.
3. El cas d'Espanya: evolució de la legislació en l'ensenyament de llengües estrangeres.
4. El cas de les Illes Balears.

1. El Consell d'Europa: directrius i documents de referència

El Consell d'Europa, en el seu afany d'aconseguir una Europa cohesionada i plural, dona directrius en diverses matèries i orienta d'aquesta manera tots els estats membres en múltiples qüestions. En aquesta comunicació ens referirem a allò que estableix en relació amb l'educació en general i a les polítiques lingüístiques en particular.

La Divisió de les Polítiques Lingüístiques pren partit a favor del manteniment de la diversitat lingüística i

cultural d'Europa, per respectar la idiosincràsia que és característica del nostre continent. Fa ja una dècada que aposta fortament pel plurilingüisme i el seu enfocament global. S'hi refereix amb les paraules que reproduïm literalment a continuació: "En el domini de l'educació, les polítiques lingüístiques han d'encoratjar l'adquisició de diverses llengües, en nivells diferents de coneixement i a diferents moments de la vida, amb la finalitat que els ciutadans europeus desenvolupin la seva competència plurilingüe i es comuniquin millor els uns amb els altres (Guide pour l'élaboration de politiques linguistiques éducatives en Europe, 2007). Però, què és el plurilingüisme? A què fa referència la competència plurilingüe?

"...cal una competència plurilingüe, que no és la sumatòria de competències en diferents llengües..."

El plurilingüisme és la presència simultània de dues o més llengües en la competència comunicativa d'un individu i la interrelació que s'estableix entre elles. (Institut Cervantes, 1997-2010). Perquè es desenvolupi el plurilingüisme cal una competència plurilingüe, que no és la sumatòria de competències en diferents llengües, sinó l'específica que desenvolupen persones que parlen més d'una llengua i que els permet resoldre situacions i activitats pràctiques concretes tot recorrent a la comparació, el contrast i l'alternança entre diferents llengües. No es tractaria, doncs, d'una simple sumatòria de competències monolingües, sinó una competència que emergeix de l'entramat que conformen els repertoris disponibles en la comunicació i la creació verbal.

En els darrers anys, aquests dos conceptes han anat adquirint importància en el plantejament del Consell d'Europa sobre l'aprenentatge de llengües. Es desbanca així el model de nadiu "inassolible" al qual

s'aspirava en el passat, per prendre partit del que s'anomenen "competències parcials de les llengües". El desequilibri que hi ha entre les diferents habilitats lingüístiques d'una llengua és ara la norma: podem tenir una excel·lent expressió oral en anglès, però no escrita; podem comprendre a la perfecció el francès o el portuguès, però no parlar-lo, etc. D'aquesta manera els coneixements diversos i diferenciats de les llengües que sabem, lluny de ser considerats inservibles o com a limitacions, ens ajudaran a superar obstacles davant situacions comunicatives en llengües que desconexem o que coneixem parcialment.

Si tenim en compte la perspectiva que acabam d'explicar, la finalitat de l'educació lingüística es modifica profundament. En paraules de la citada institució, "ja no es tracta d'aconseguir el domini d'una o dues, o fins i tot tres llengües, preses aïlladament, amb un *parlant nadiu ideal* com a model definitiu, sinó que la finalitat és desenvolupar un repertori lingüístic en què tinguin cabuda totes les habilitats lingüístiques. Això implica, evidentment, que les llengües ofertes en les institucions educatives haurien d'estar diversificades, i als estudiants se'ls hauria de donar l'oportunitat de desenvolupar una competència plurilingüe. Els responsables de l'educació no es poden limitar només a l'assoliment d'un nivell determinat de domini d'una llengua concreta en un moment determinat en el temps, encara que, indubtablement, això sigui important".

Aquesta informació que hem ofert es troba dins uns dels documents de major rellevància que ha publicat el Consell els darrers anys. Ens referim al Marc comú de referència per a les llengües (en endavant MCER) que sorgí l'any 2001. Va dirigit a tots els actors que es relacionen amb l'ensenyament de llengües i és un instrument que estableix els elements lingüístics que s'inclouen dins cada etapa de l'aprenentatge. Defineix també els nivells de competència perquè puguin ser comparables en l'àmbit comunitari.

Després del MCER, la Divisió de Polítiques Lingüístiques ha publicat altres documents de referència, l'objectiu dels quals és guiar els diferents països de la Unió Europea en l'elaboració dels seus

programes lingüístics. De manera breu, exposam a continuació els que consideram que són mes rellevants perquè es troben directament relacionats amb el plurilingüisme.

"Luxemburg, amb tres llengües oficials a tot l'Estat, és el país que més llengües ofereix en el seu sistema educatiu..."

- El Portfoli europeu de les llengües (PEL) és un document sorgit el 2001 la finalitat del qual és documentar la capacitat plurilingüe i les experiències en totes les llengües de qui el porti. Està format per un passaport de les llengües, on es consignen tots els idiomes amb què ha tenguut relació el possessor així com les competències en cada una d'elles; una biografia lingüística, on es detallen les experiències en les diverses llengües, i un dossier, que reuneix les produccions personals que certifiquen les competències aconseguides. Es troba relacionat amb el MCER.
- *La Guia per a l'elaboració de polítiques educatives a Europa: de la diversitat lingüística a l'educació plurilingüe* es va publicar el 2003 i es revisà i amplià el 2007. Es tracta d'un sumari destinat als responsables polítics, on es descriuen els mitjans pels quals les polítiques educatives poden dur a terme una educació plurilingüe global i coherent. És un instrument d'anàlisi que serveix com a document de referència per a l'elaboració o la reorganització dels ensenyaments de llengua als estats membres.
- Plataforma de recursos i de referència per a l'educació plurilingüe i intercultural. És un instrument relativament nou (abril de 2009) concebut com a lloc de consulta i plantejat a mode de plataforma. Hi tenen cabuda tots els estudis, investigacions i documents que s'han elaborat fins ara a l'empara del Consell d'Europa en qüestions d'ensenyament i aprenentatge de llengües. Una vegada més, la finalitat és

servir d'eina als països de la UE en l'elaboració dels seus programes relatius a llengües. Els diferents apartats que es poden consultar són: "L'aprenent i les llengües presents a l'escola", "Les llengües de l'escolarització", "Llengües regionals, minoritàries i de la migració", "Llengües estrangeres, vives i clàssiques", "La llengua de les altres matèries" i "La llengua com a matèria".

2. Els nostres veïnats europeus

Segons la publicació *La enseñanza de lenguas extranjeras en España* (Morales Gálvez *inter alia*, 2000), tots els estats que integren la Unió Europea presenten un denominador comú quant a l'ensenyament de les llengües: la creixent posició que els idiomes estrangers gaudeixen dins el currículum. De manera gradual, aquesta matèria s'ha anat incorporant als diferents plans d'estudi: primer, a l'ensenyament secundari, després al primari i inclús a l'infantil, encara que en aquest darrer no sigui sempre assignatura obligatòria.

Amb l'objectiu d'exemplificar aquesta informació, es presenten al final dues taules (taula 1 i 2) que ofereixen dades sobre el nombre de llengües estrangeres ofertes de manera obligatòria als diferents països de la UE¹ i la duració del seu ensenyament en els nivells d'infantil, primària i secundària. Es refereix a dades del curs 2006-2007 i la font de la informació és l'edició 2008 d'Eurydice.

Les gràfiques mostren que Luxemburg, amb tres llengües oficials a tot l'Estat, és el país que més llengües ofereix en el seu sistema educatiu. Segons la taula, els seus alumnes, a l'edat de 15 anys, poden saber més de quatre idiomes estrangers. Suècia, es troba també al capdamunt de la llista dels països que més llengües ensenyen, amb tres llengües per alumne. El tercer lloc en el rànquing l'ocuparien els Països Baixos, que també destaquen pel nombre d'idiomes oferts.

"...introdueix una novetat substancial: la possibilitat d'inserir una segona llengua estrangera al currículum del tercer cicle de primària."

Seguint amb la mateixa publicació citada anteriorment, el següent pas en l'expansió de les llengües estrangeres ha estat l'ampliació en el nombre d'idiomes estudiats, bé sigui amb caràcter obligatori o optatiu, que arriba a ser de tres o quatre en un nombre considerable de països. La taula 3, extreta també de l'Eurydice 2008, ens mostra l'evolució del nombre de llengües apreses durant els cursos 2001-2002, 2002-2003 i 2005-2006 a l'etapa de primària, per a tots els alumnes dels estats membres. En aquest apartat, també s'observa la supremacia quant a nombre de llengües per alumne, en països com Luxemburg en primera posició, on el 80% de l'alumnat del país aprèn més de dos idiomes estrangers, Estònia en segon lloc o Islàndia.

Per acabar amb aquest apartat, les autores de *La enseñanza de lenguas extranjeras en España* exposen que l'oferta de llengües entre les quals els alumnes poden elegir també s'ha diversificat a Europa, encara que és clarament l'anglès, seguit pel francès, l'idioma estudiat majoritàriament a la Unió Europea. La taula 4² ens ofereix dades sobre quines són les llengües ofertes pels diferents sistemes educatius del nostre continent.

3. El cas d'Espanya

En aquesta secció de l'article, passarem breument revista per les diferents lleis que hi ha hagut a Espanya durant les darreres quatre dècades quant a l'ensenyament de llengües estrangeres.

Fins a la dècada de 1970 la instrucció de llengües estrangeres estava circumscrita al nivells superiors de

¹ Els codis dels països i les regions són els següents: BE fr: Bèlgica comunitat francesa, BE de: Bèlgica comunitat alemanya, BE nl: Bèlgica comunitat flamenca, BG: Bulgària, CZ: República Txeca, DK: Dinamarca, DE: Alemanya, EE: Estònia, IE: Irlanda, EL: Grècia, ES: Espanya, FR: França, IT: Itàlia, CY: Xipre, LV: Letònia, LT: Lituània, LU: Luxemburg, HU: Hongria, MT: Malta, NL: Països Baixos, AT: Àustria, PL: Polònia, PT: Portugal, RO: Romania, SI: Eslovènia, SK: Eslovàquia, FI: Finlàndia, SE: Suècia, UK: Regne Unit, UK-ENG: Anglaterra, UK-WLS: Gal·les, UK-NIR: Irlanda del Nord, UK-SCT: Escòcia, IS: Islàndia, LI: Liechtenstein, NO: Noruega, TR: Turquia.

² El terme "CITE" de la taula fa referència al nivell. Així "CITE 1" és "educació primària", "CITE 2", "educació secundària inferior" (1r i 2n d'ESO) i "CITE 3", "educació secundària superior" (3r i 4t d'ESO).

l'educació i generalment tenia caràcter obligatori. S'iniciava entre els 10 i 12 anys i l'oferta incloïa sempre el francès. A partir de llavors i gràcies a la Llei general d'educació (en endavant LGE), es dona un pas important, ja que en aquest moment el nivell educatiu en què es comença a impartir una llengua estrangera és ja una etapa obligatòria: l'educació general bàsica. No obstant això i a pesar que es va establir la possibilitat de començar abans, aquest canvi no es va traduir en un avançament en l'edat d'inici de l'esmentat aprenentatge, que continua essent als 12 anys. Amb l'aprovació de la Llei d'ordenació general del sistema educatiu (en endavant LOGSE) el 1990, hi ha algunes modificacions. S'introdueix de manera general l'idioma estranger a partir del segon cicle de primària, a l'edat de 10 anys, però a quasi totes les comunitats autònomes s'implanta de manera experimental o definitiva també al primer cicle. Així, el 1999 es regula la instauració empírica en el primer cicle de l'educació primària i en el segon de l'educació infantil en aquelles comunitats que ho sol·liciten. La LOE, que va veure la llum el 2006, introdueix una novetat substancial: la possibilitat d'inserir una segona llengua estrangera al currículum del tercer cicle de primària. Pel que fa als nivells de secundària i batxiller, des de la LOGSE fins a la LOE és obligatori l'aprenentatge d'una llengua estrangera per a qualsevol de les modalitats, com també ho és l'oferta d'un segon idioma plantejat de manera optativa.

4. El cas de les Illes Balears

Aquesta darrera secció la dedicarem a la puntualització d'alguns aspectes que són característics de la nostra comunitat autònoma.

Pel que fa a la legislació revisada a l'anterior apartat, les Balears subscriuen punt per punt tot el que acabam de mencionar, és a dir, la mateixa normativa es va aplicar al seu moment a la nostra regió en el que s'anomena "segon nivell de concreció". No obstant això, volem esmentar el que Egidio Gálvez recorda a la seva obra *Evolución de la enseñanza Primaria: organización de la etapa y programas de estudio*, amb la LOGSE es ratifica la llengua pròpia de la

"Aquest dret es va assolir plenament a partir de la Llei 3/1986 de Normalització Lingüística a les Illes Balears..."

comunitat autònoma, que ja havia estat inclosa amb anterioritat. La Llei de 1970 afirmava el dret a l'estudi en llengua vernacle i la reforma de 1975 tornà a incidir-hi, però només es garantirà plenament l'ensenyament en aquesta llengua després de l'aprovació de la Constitució. Aquest dret es va assolir plenament a partir de la Llei 3/1986 de normalització lingüística a les Illes Balears (BOCAIB, 1986).

Pel que fa a la LOE, el BOIB núm. 92 EXT., ens deixa amb una incògnita sobre si es farà efectiva l'opció d'oferir una segona llengua al tercer cicle de primària. El text és ambigu respecte a allò publicat pel Govern central. Suposam que les conseqüències d'aquest canvi de paradigma encara han de ser calculades i traduïdes a l'acció.

Bibliografia

- Agence exécutive Éducation, Audiovisuel et Culture, 2008. *Eurydice. Chiffres clés de l'enseignement des langues à l'école en Europe*. Bruxelles. Conseil de l'Europe.
- BOCAIB (1986). *Llei 3/1986, de 29 d'abril, de Normalització Lingüística a les Illes Balears*. Butlletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, núm. 15, 20 de maig de 1986.
- BOIB (2008). *Decret 72/2008, pel qual s'estableix el currículum de l'educació primària a les Illes Balears*. Butlletí Oficial de les Illes Balears, núm. 92, de 27 de juny de 2008.
- Consell d'Europa, (2001). *Marc Comú de Referència per a les llengües: aprendre, ensenyar, avaluar*. Generalitat de Catalunya. Consell d'Europa, (2007) *De la diversité linguisti-*

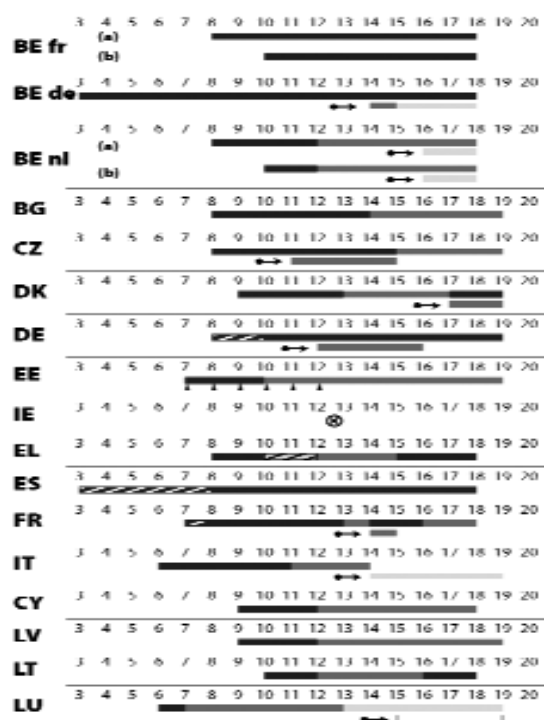

que à l'éducation plurilingue: guide pour l'élaboration des politiques linguistiques éducatives en Europe. Division des politiques linguistiques. Strasbourg.

- Consell d'Europa, (2001). *Portfoli Europeu de les Llengües*. Document electrònic extret de www.coe.int/portfolio/fr
- Consell d'Europa, (2009). Plateforme de ressources et de références pour l'éducation plurilingue i interculturelle. Document electrònic extret de http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/langeduc/LE_PlatformIntro_fr.asp
- Egidio Álvarez, I. (1994). *La evolución de la Enseñanza Primaria en España: organización de la etapa y programas de estudio en Tendencias pedagógicas*, núm. 1.
- Instituto Cervantes (1997-2010). *Diccionario de términos clave de ELE*. Madrid: Centro Virtual Cervantes
- Morales Gálvez i altres, 2000. *La enseñanza de lenguas extranjeras en España*. Madrid. Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. Secretaría General de educación y formación profesional. Centro de Investigación y Documentación Educativa (C.I.D.E.)

Taula 1

Langues étrangères comme matière obligatoire (MO) pour tous et dans certaines filières/types d'établissement (Âges concernés)

Nombre de langues comme MO:

1 2 3 4

En voie de généralisation ▲ Âge de début variable

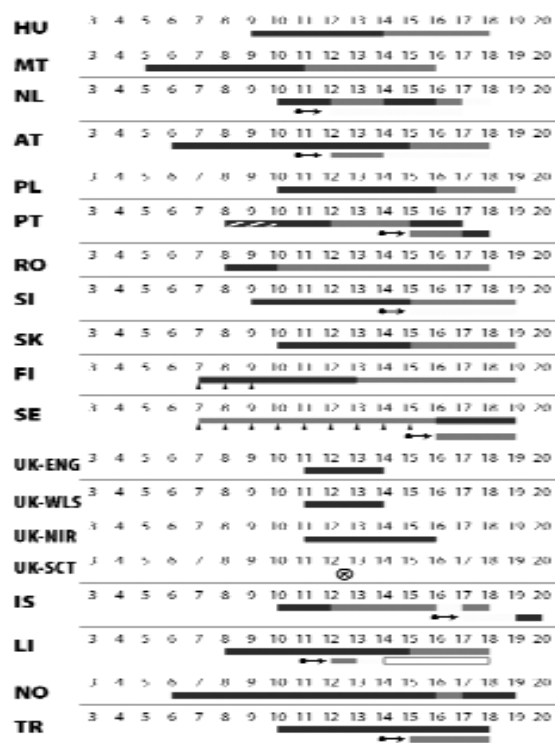
La ligne pointée par cette flèche ne concerne que certaines filières/types d'établissement

⊗ Pas de langues étrangères comme MO

Source: Eurydice.

Taula 2

Langues étrangères comme matière obligatoire (MO) pour tous et dans certaines filières/types d'établissement (Âges concernés)

Nombre de langues comme MO:

1 2 3 4

En voie de généralisation ▲ Âge de début variable

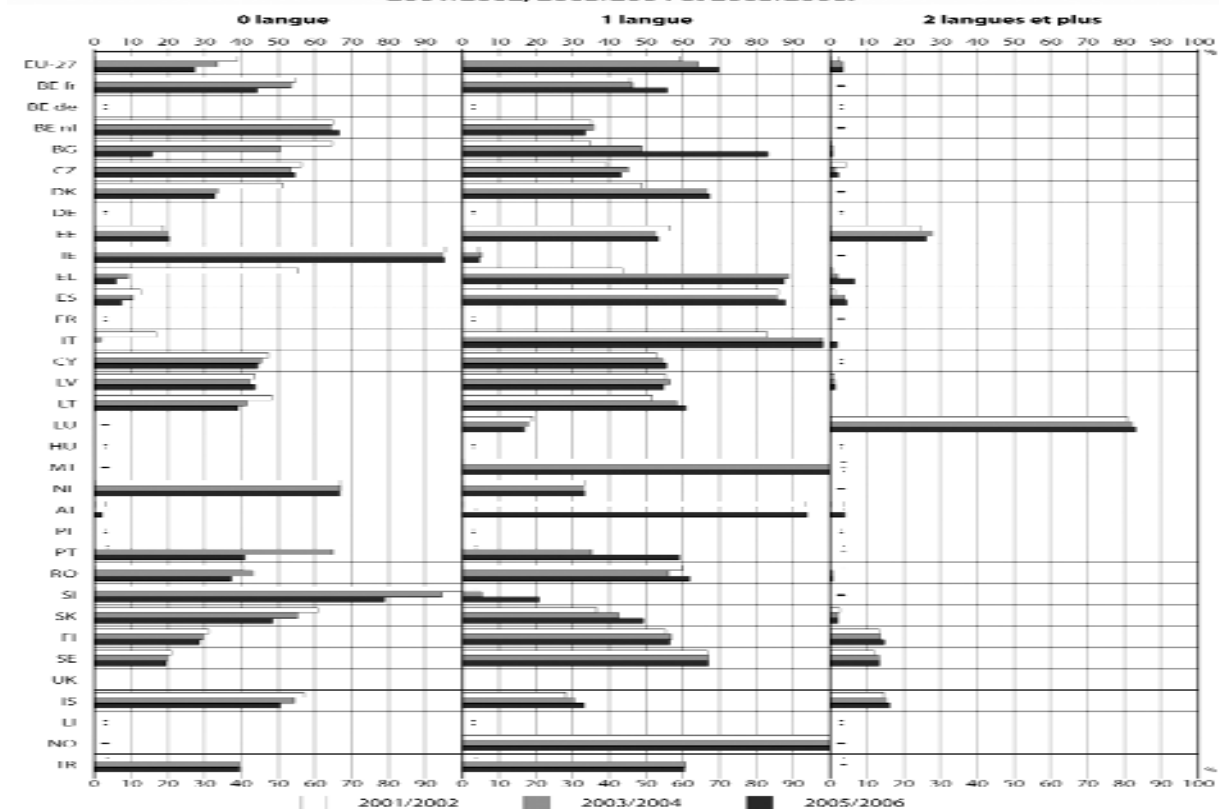
La ligne pointée par cette flèche ne concerne que certaines filières/types d'établissement

⊗ Pas de langues étrangères comme MO

Source: Eurydice.

Taule 3

Figure C3. Évolution de la répartition (en pourcentage) de la population totale des élèves du niveau primaire (CITE 1) selon le nombre de langues étrangères apprises, 2001/2002, 2003/2004 et 2005/2006.

Taule 4

Figure B10. Éventail de l'offre de langues étrangères indiquées dans les documents émis par les autorités éducatives centrales. Niveaux primaire et secondaire général, 2006/2007.

